
**ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ПОРІВНЯЛЬНЕ
ПРАВознавство. Історія права та держави**

УДК 343:94(477) “1922/1960”

Саблук Сергій Анатолійович,
доктор юридичних наук, доцент,
суддя Вінницького міського суду,
м. Вінниця, Україна

**МАТЕРІАЛИ РАДЯНСЬКИХ ПАРТІЙНО-
АДМІНІСТРАТИВНИХ ОРГАНІВ ЯК ДжЕРЕЛО З Історії
ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено класифікацію та аналіз документів керівних органів комуністичної партії в Україні щодо їх використання в історико-правових дослідженнях. Першочергова увага звертається на документи правоохоронної спрямованості. Зроблено висновок, що для систематизації матеріалів партійних органів СРСР в Україні найбільш прийнятним є номінально-номенклатурний принцип, відповідно до якого ми можемо виділити: нормативно-правові та розпорядчі, інформаційно-аналітичні, статистичні та звітні документи, матеріали партійного контролю та нормотворчості. Сукупно вони дозволяють всебічно вивчити історію держави і права України 20-х – початку 90-х років ХХ століття

Ключові слова: комуністична партія, правоохорона, тоталітаризм, Центральний Комітет, джерелознавство.

З розвитком людства діяльність у сфері охорони правопорядку зазнала значних трансформацій. Зокрема, заходи кримінального покарання почали співвідноситися із заходами попередження злочинів, причому в багатьох країнах світу, в тому числі в Україні, цим заходам надається пріоритетне значення. Вивчення ж еволюції кримінального покарання істотно утруднюється без належного осмислення наявної у розпорядженні істориків права джерельної бази. Тому актуальним залишається звернення до джерелознавчого аналізу, який дозволяє з певною мірою достовірності робити висновки про об'єктивні чинники, що знаходилися в основі формування юридичного механізму контролю за злочинністю у різні епохи. Особливо це стосується періоду української радянської державності.

Вивчаючи процес організації кримінально-правового контролю за злочинністю, зокрема радянський відтинок української історії, вітчизняні правознавці ввели до наукового обігу й чималу кількість раніше недоступних широкому загалу документів. Серед них виділяються роботи О.М. Бандурки і Л.М. Давиденка, А.Ф. Зелінського, О.М. Литвака, В.М. Поповича та ін. Вчені опирались на широку джерельну базу, що відклалась у Центральному державному архіві вищих органів

© Sabluk Serhii, 2019

України, відомчих архівних установах правоохоронних органів. Водночас все ще недостатня увага кримінологами приділяється, так званій, партійній документації.

Контроль за злочинністю в умовах тоталітарного режиму, на наше глибоке переконання, є нічим іншим як сукупністю соціально та ідеологічно обумовлених заборон і стандартів поведінки, втілених у системі норм кримінального, кримінально-процесуального законодавства, адміністративно-командних методах, що фактично виключають правові засоби загальної, спеціальної та індивідуальної превенції правопорушень та супроводжуються, зазвичай, правовою демагогією. Тож для характеристики радянського соціуму важливим залишається висвітлення особливостей розбудови радянської країни як тоталітарної держави.

І у цьому плані хотілося б звернути увагу на один важливий аспект державного ладу СРСР, що найістотніше вплинув як на правоохоронну діяльність в цілому, так і на кримінально-правову протидію злочинності, зокрема. Як справедливо вказують В. Васильєв та О. Штейнле, природа радянської диктатури була “полікратичною”. Тобто управлінські функції здійснювались і партійними, і радянськими органами, і урядовим апаратом. Зауважимо, що мало місце зрощення державних і партійних органів та перетворення КП(б)У у державну структуру. Всі інститути та щаблі управління тут об’єднувались у високоцентралізованій системі управління, яку очолювало Політбюро Компартії, а керівники загальнодержавних інститутів репрезентували їх інтереси на вищому партійно-державному рівні. [1, с. 268; 2, с. 195–196].

На рівні УРСР таким субцентром влади виступала республіканська номенклатурна еліта, що входила до вищих органів управління Радянської України – Політбюро, оргбюро та секретаріату ЦК КП(б)У, Ради народних комісарів (Ради міністрів) УРСР та Президії Верховної Ради УРСР. Проблеми поділу влади не існувало, тому що конституційне законодавство України (як і союзне) ґрунтувалося на тому, що при розходженні територіальних масштабів органів державної влади сама влада була верховною у будь-якій своїй ланці як центральній, так і місцевій. Загальноприйнятим стає видання спільних партійно-державних нормативних актів – постанов ЦК ВКП(б) і Уряду СРСР, що мали фактично силу закону.

Такий стан справ отримав і своє нормативне закріплення, перейшовши до спеціалізованих підручників партноменклатури, де чітко зазначалось, що кандидати на зайняття найбільш важливих посад “попередньо розглядаються, рекомендуються та затверджуються відповідним партійним комітетом (райкомом, міськкомом, обкомом партії тощо). Звільняються від роботи особи, що входять до номенклатури партійного комітету, також лише за його згодою” [3, с. 300].

Через обліково-розподільчий відділ ЦК КП(б)У партійні органи проводили добір, виховання і просування кадрів, забезпечували спадкоємність державної влади, слугували гарантією її стабільності. Та партійний контроль здійснювався не лише шляхом реалізації кадрової політики, а й через нагляд за безпосереднім здійсненням державними органами, у тому числі й правоохоронними, своїх функцій. В адміністративному управлінні народні комісаріати підлягали контролю з боку наркомату робітничо-селянської інспекції, а після злиття 1923 р. останнього з ЦК КП(б)У – безпосередньому партійному контролю. На низовому рівні партійні фракції, що підкорялись вказівкам із центру, брали активну участь у роботі

будь-якого офіційного або напівофіційного органу, що мав якесь значення [4; 5, с. 36–37].

У партійних органах почала зосереджуватись і статистика стану злочинності, що нині становить значний інтерес для істориків права. Тривалий час такого виду матеріали концентрувались у Центральному статистичному управлінні, систематизуючись як на республіканському, так і на загальносоюзному рівні. Згодом було навіть утворено Всеукраїнський інститут вивчення злочинності. Та після його ліквідації у 1931 р. значна частина фактичних та аналітичних матеріалів зосереджувалася у профільних наркоматах (міністерствах), а найбільш узагальнені – у ЦК КП України [6, с. 23].

Таким чином, документи правлячої партії є неоціненним джерелом із вивчення не лише політичної історії, а й історії держави і права України. Відповідний документальний масив зберігається нині як у центральних, так і в обласних державних архівах. Водночас для історика права найбільший інтерес становлять матеріали Центрального державного архіву громадських об'єднань України. Адже їх вивчення дозволяє зрозуміти не лише правозастосовну специфіку, а й механізм нормотворчості в СРСР. Передусім це документи та матеріали фонду керівних партійних органів КП(б)У–КПУ, де зберігаються різного роду матеріали з наявними даними як про кількість вчинених злочинів, так і пропозиції щодо вдосконалення протидії злочинності та оцінки досягнутих результатів [23, 24].

В описах [20–25] зберігаються колишні секретні документи ЦК КП України, пов'язані зі звітністю про кількість правопорушень та злочинів, учинених у республіці. Вони готувалися відповідальними працівниками міністерств та відомств, а також командуванням військових округів щоквартально для прийняття відповідних рішень у сфері контролю за злочинністю. Детальніше про це буде сказано нижче.

За видовою ознакою, передусім, це чинні на той час нормативні документи та їх проекти, закони СРСР та УРСР, постанови союзного й республіканського урядів, накази, розпорядження міністерств та відомств тощо. Крім того, мова йде про постанови та директивні ухвали радянських і партійних керівних органів, у тому числі апаратних (управлінь, відділів, комітетів, президій, секретаріатів, бюро тощо). Чимало чорнового матеріалу з підготовки такого виду документів знаходиться серед матеріалів з'їздів, протоколів засідань тощо. У ЦК така документація зосереджувалась в оргбюро і секретаріаті, документи яких відображені в описах 6 і 7.

У доповідях, промовах, виступах, заявах представників партійної еліти представлено інформацію про офіційну сторону та успіхи у сфері контролю за злочинністю. Проте обговорення виступів, як правило, містять матеріали щодо негараздів організації цього процесу. Подача такого типу документів часто інспірувалася особистими інтересами чи амбіціями.

Напрочуд цікавий матеріал також міститься у, так званих, “секретних” та “окремих папках” ЦК (опис 16), де є відомості щодо кількості скоєних злочинів різними категоріями населення із виокремленням чисельності злочинів відповідно до віку, місця проживання, соціального стану злочинців. Особлива їх цінність у цьому випадку навіть не стільки, власне, у текстах постанов, скільки у матеріалах

до них, де подано докази на користь їх прийняття чи відхилення. При цьому матеріали секретних папок відверто демонструють умови прийняття рішень у сфері контролю за злочинністю, які визначалися не лише загальнодержавними, а й корпоративними інтересами ієрархізованих структур у системі радянського тоталітаризму. Особливо вплив ієрархій стає очевидним під час аналізу документів періоду сталінських репресій, коли у справі наявними були не лише планові показники щодо кількості репресованих, а й роздуми виконавців щодо методів виконання подібних “планів”.

Причому, якщо спочатку такі папки і справді містили таємну інформацію, то потім, з поширенням практики заведення “окремих папок”, у них почали зосереджуватись відомості технічного характеру стосовно того чи іншого рішення Політбюро, оргбюро і секретаріату ЦК КП (б) У, проливаючи світло на анатомію партійного керівництва кадровою роботою (наприклад, “Окрема папка” до протоколів засідань П: № 42 п. 1-з; № 43 2-з, 3-з 1957) [7, с. 54; 8]. Аналіз документів “Окремої папки” дозволяє з’ясувати механізм партійного керівництва правоохоронною діяльністю, його форми і методи.

Ці матеріали дають змогу, наприклад, висвітлити умови, які передували прийняттю кодексів 1922 р., із окремими судженнями про те, як варто було протидіяти злочинним проявам, криміналізації та декриміналізації радянського права. Водночас значна частина подібних суджень стосувалася протидії, так званим, контрреволюційним злочинам і передбачала детальні описи “злочинної” поведінки політичних супротивників.

Але чи не найбільше інформації міститься у матеріалах діловодства партійних, радянських, громадських органів, де висвітлено статистичні відомості, або ж довідках, зведеннях, інформаціях чи інструкціях різного рівня. Тут часто названі прізвища, в тому числі й працівників правоохоронних органів різного рівня, які вчинили злочини, а також містяться характеристики злочинців і перелік типових злочинів із детальною їх характеристикою.

За радянської влади в межах пануючої партії було створено структуру – “Учрозпред”, котра перебрала на себе левову частину кадрової політики держави, у тому числі і в правоохоронній сфері. Призначення на керівні посади вимагало обов’язкового погодження з Політбюро або Оргбюро ЦК КП(б)У. У 1924 р. Учрозпред злився з Оргінструкторським відділом ЦК, внаслідок чого утворився “Оргрозпредвідділ”, що став, фактично, головним в апараті ЦК, формуючи як партійну, так і державну номенклатуру [9, с. 86; 10, с. 15–16].

З 1934 р. апарат ЦК ВКП(б), а згодом і апарати республіканських партій, перебудували за виробничим принципом, що, по суті, призвело до дублювання партійними структурами діяльності уряду СРСР та союзних республік. У результаті адміністративні підрозділи міністерств були відсунуті на другорядні ролі, а міністерства та відомства перетворилися на суто технічні структури, що виконували уже прийняті рішення.

І ще один аспект. До 1953 р., ведучи мову про партійний контроль, ми маємо на увазі всеохоплюючий контроль партійної верхівки. Середні ж і низові ланки правлячої партії самі перебували під подвійним наглядом – власне партії та органів державної безпеки. Сталінські репресії стали істотним потрясінням

для партноменклатури, тож надалі, задля запобігання подальших ексцесів, партійний контроль державного апарату охопив усі його ланки. У складі відділу адміністративних органів з'явилися сектори, у тому числі – міліції та КДБ. До речі, рівень секретності існування цього структурного підрозділу був таким, що прізвище завідувача не друкувалось навіть у службовому телефонному довіднику ЦК. Просто писалось – “зав. сектором”. В окремий фонд матеріали цього відділу не виділені. Його документи зосереджені в описі 20, де знаходяться матеріали відділів ЦК.

Значний об'єм займають справи, які містять матеріали компрометуючого характеру на керівників різного рівня. У них представлено інформацію як про злочини, які стали відомими (і тоді йшлося про вибір можливих варіантів покарання поза межами судових установ у кулуарах партійних органів), так і про злочини, про які знало відносно вузьке коло осіб, що тягнуло за собою, як правило, обговорення про можливу зміну місця роботи для керівного персоналу. Це і виписки з протоколів засідань, листування з відомствами з приводу організації правоохоронної роботи, включно із затвердженням планів робіт, матеріали, так звані, партчисток та боротьби зі шкідництвом [11–14].

У колишніх секретних матеріалах ЦК КП України містяться також документи, де йшлося про найбільш резонансні злочини, які вчинялися працівниками правоохоронних органів, військовослужбовцями та представниками номенклатури. У кожному з подібних випадків проводилося розслідування для виявлення причин вчинення злочинів, окреслення кола відповідальних осіб, що вчинили злочин. Під час розслідування збиралися матеріали про керівних працівників, стан злочинності та криміногенну обстановку в окремих регіонах республіки. На особливому обліку перебували матеріали з кількісними характеристиками рівня злочинності у середовищі працівників правоохоронних органів. Це зумовлювалось тим, що такі дані характеризували успішність (або неуспішність) внутрішньої політики радянської влади.

Специфіка їх укладення передбачала аналіз інформації про злочини, приховування яких від вищого керівництва місцевими посадовцями видавалося неможливим через відносно широкий розголос або недоцільність, внаслідок урахування різного роду інтересів місцевого керівництва. Це зумовлювалося включенням кількісних показників рівня злочинності у перелік позицій, що визначали ступінь ефективності управління в ланках різного рівня.

Водночас до ЦК потрапляла інформація про злочини, доказова база яких відповідно до чинного законодавства у переважній більшості випадків не викликала сумнівів. Це дозволяє визначити тенденції змін рівня злочинності у середовищі працівників правоохоронних органів з виокремленням найбільш типових злочинів та характеристикою соціального середовища, яке впливало на характер скоєння злочинів. Головне ж, результати вивчення негараздів правоохоронної системи відображались в окремих постановках, за результатами яких розсилались циркуляри на місця [15; 6, с. 23–24]. Тому такого роду звітність, за відсутності відповідних постанов, найкраще вивчати у поєднанні із зазначеними циркулярами.

Показово, що в описі фонду зберігається такого виду звітність та листування не лише з окремими відомствами, а й і з їх структурними регіональними

підрозділами. Передусім це стосується органів юстиції та питань, пов'язаних із порушеннями “соціалістичної законності” при проведенні проголошених партією кампаній. Водночас, на жаль, доводиться констатувати, що документообіг відділів ЦК довоєнного періоду зберігся вкрай фрагментарно. Адже, за підрахунками вітчизняних архівістів, майже 90% загинуло у роки Другої світової війни [16–19; 20, с. 10–26].

Специфіка дослідження кримінально-правового контролю за злочинністю обумовлюється і політикою правлячої партії стосовно проведення кримінологічних досліджень: якщо протягом 1920-х років науковцями здійснювалися пошуки у цій сфері, то упродовж 1930-х – першої половини 1950-х років такі студії були заборонені, а дані щодо кількості вчинених злочинів – засекречені. Це стосується і партійних документів, де можна знайти відповідну статистику, простежити становлення та еволюцію, наприклад, так званої, боротьби з бандитизмом [21–23].

Радянський період української історії позначився ідеологізацією усіх сфер суспільного життя, спрямованою на активізацію переважно біологічних та соціальних сторін життєдіяльності людини, тоді як духовний чинник блокувався вульгаризованим, класовим розумінням добра і зла, що якраз можна розглядати однією з причин криміналізації значної частини населення, оскільки біологічні та соціальні потреби людини, за даними експертів, переважають над власне духовними. При цьому кількісні та якісні показники стану злочинності визначаються рівнем, структурою, динамікою, коефіцієнтом, що забезпечують можливість здійснення комплексного аналізу злочинності за певний період часу і на певній території.

Такого виду документи можна виявити в обліково-статистичному та інформаційному секторах. Окрім того, правоохоронна документація містилась у Центральній контрольній комісії КП(б)У та партколегії Комісії партійного контролю при ЦК ВКП (б) по УРСР. З їхньою допомогою можна простежити зв'язок між новими умовами соціалізації частини радянського суспільства і динамікою рівня злочинності, статистичні дані, необхідні для дослідження кримінальної особи. Та основний масив, зокрема, цінний фактаж та узагальнення по ньому знаходиться серед документообігу Загального відділу (особливого сектору).

Тут становлять інтерес матеріали стосовно боротьби із бандитизмом, стану злочинності, аналізом оперативної обстановки. До речі, бюро секретаріату складалось із загального та таємного відділів. Тут же зберігаються і протоколи засідань Вищого партійного суду Центральної парткомісії тощо. Через відділи проходила і значна частина нормативної документації міліції. З огляду на обставини історичного періоду, ці документи збереглись у багато більшому обсязі та становлять собою цілісний масив.

Значний об'єм займають протоколи та листування із наркоматами юстиції, внутрішніх справ, Верховним судом, прокуратурою, органами держбезпеки, у яких йдеться про діяльність правоохоронних органів, порушення соціалістичної законності, боротьбу зі злочинністю, бандитизмом, розгляд органами юстиції заяв громадян. Тут же містяться огляди, доповідні записки, спецзведення. Охоплюють вони, відповідно, 1941–1959 (опис 23) та 1950–1967 (опис 24) роки.

Крім того, в зазначених описах знаходиться чималий масив документів з аналізом економічних злочинів, представлений у справах розслідування масштаб-

них розкрадань державної або суспільної власності. В них присутні відомості щодо кількості вкрадених та повернутих державі матеріальних цінностей, а також рекомендації щодо збереження майна. Окрему категорію справ становлять справи щодо порушення Статуту сільгоспартілі, які найчастіше пов'язувалися із розкраданням майна колгоспів та радгоспів, особливо щодо незаконного обробітку колгоспної землі.

Не можна залишити поза увагою і листи-звернення громадян до центральних органів з приводу злочинної діяльності керівництва на місцях. Їхня цінність як наукового джерела вимагає чи не найбільшої перевірки, оскільки часто траплялося, що в матеріалах однієї й тієї ж справи вміщено як самі листи, так і матеріали їхньої перевірки.

Документи Особливого сектору та організаційно-інструкторського відділу ЦК КП(б)У про підпільно-партизанський рух знаходяться в описі 22. Здебільшого це звітна та статистична інформація, котра водночас, після вигнання нацистських загарбників, використовувалась і в правоохоронній діяльності [24–28].

Достовірність архівних матеріалів дослідник, який працюватиме із ними, може підвищити використанням документів із підписами відповідальних осіб, які їх складала, а проекти документів, незавізовані підписами, доцільно використовувати лише для висвітлення підготовчої роботи у сфері прийняття рішень, пов'язаних із організацією протидії злочинності.

Слід вказати, що і сама партія виконувала певною мірою правоохоронні функції у власних лавах. Встановивши всеохоплюючий контроль над суспільством і державним апаратом, вона не могла залишити поза увагою і, так звану, внутрішню безпеку та пов'язане із нею питання “чистоти рядів”. Свою роль тут відіграло і намагання убезпечити себе від контролю з боку правоохоронних органів.

Відповідно до задуму В. Леніна, функції партійної правоохорони мали виконувати контрольні комісії, створення яких розпочалося вже у 1920 р. Загальне керівництво ними здійснювала Центральна контрольна комісія (ЦКК) КП(б)У (фонд 22). До речі, сучасні українські вчені позитивно оцінюють правоохоронну роботу цієї структури, відзначаючи її роль у боротьбі зі зловживаннями керівних кадрів та зауважуючи, що нерідко узгоджені дії ЦКК і органів ДПУ приносили вагомі результати, особливо, коли йшлося про боротьбу з корупцією у вищих ешелонах влади [29, с. 55–56].

Водночас, слід вказати, що основний масив цих документів припадає на 20-ті та післясталінські роки. Документи проміжного етапу збереглися гірше і хибують на фрагментарність. Крім того, цей масив значною мірою сфальсифікований на догоду політико-ідеологічній кон'юктурі. Щоправда, меншою мірою це стосується відомчої інформації закритого характеру [7, с. 55].

Таким чином, з позиції історика права, для систематизації матеріалів партійних органів СРСР в Україні найбільш прийнятним є номінально-номенклатурний принцип, відповідно до якого ми можемо виділити: нормативно-правові та розпорядчі, інформаційно-аналітичні, статистичні та звітні документи, матеріали партійного контролю та нормопроєкування. Сукупно вони дозволяють всебічно вивчити історію держави і права України 20-х – початку 90-х років ХХ століття

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Штейнле О.* Номенклатура в системі влади УРСР другої половини 1940-х – початку 1950-х років. Наукові записки інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса: зб. наук. праць. 2009. Вип. 43. С. 262–273.
2. *Васильєв В.Ю.* Динаміка диктатури: стосунки “центр-субцентр” влади в радянській управлінській системі в УСРР–УРСР (20–30-ті рр. XX ст.). Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. 2008. Вип. XXIII. С. 190–200.
3. *Петровичев Н.А., Кузьмин Н.Ф., Петренко Ф.Ф.* и др. Партийное строительство: уч. Пособие. М.: Политиздат, 1981. 511 с.
4. *Танцюра В.І.* Політична історія України: навч. посібник. К.: Академвидав, 2008. 552 с.
5. *Дорошко М.С.* Партиїно-державна номенклатура в Україні: критерії добору, джерела формування та механізм утворення (1919–1927). Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. 1994. Вип. 3. С. 32–39.
6. *Саблук С.А.* Кримінально-правова протидія злочинності в Україні у 1922–1960 рр. Черкаси: Видавець ФОП Гордієнко Є.І., 2016. 414 с.
7. *Дорошко М.* Компартиїно-державна номенклатура УСРР у 20–30-ті роки XX століття: соціоісторичний аналіз: моногр. К.: ВПЦ “Київський університет”, 2004. 154 с.
8. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 16. Спр. 85.
9. *Восленский М.С.* Номенклатура. Господствующий класс Советского Союза. М.: Советская Россия: МП “Октябрь”, 1991. 624 с.
10. *Дорошко М.С.* Соціально-політичний портрет керівної верхівки Радянської України 20–30-х років XX століття. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. 2011. Вип. 8. С. 14–20.
11. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2099.
12. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2218.
13. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2989.
14. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 3186.
15. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 2804.
16. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 5481.
17. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 5487.
18. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 5491.
19. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 7171.
20. Центральний державний архів громадських об’єднань України: путівник / авт.-упоряд.: Б. Іваненко, О. Бажан, А. Кентій та ін. К.: ЦДАГО України, 2001. 495 с.
21. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 1278.
22. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 1690.
23. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 20. Спр. 1798.
24. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 22. Спр. 10.
25. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 22. Спр. 117.
26. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 22. Спр. 119.
27. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 22. Спр. 120.
28. ЦДАГО України. Ф. 1. Оп. 22. Спр. 84.
29. *Дорошко М.* Органи ВУЧК–ГПУ–НКВД у здійсненні контролю над компартиїно-державною номенклатурою УСРР у 1920–1930-ті роки. З архівів ВУЧК–ГПУ–НКВД–КГБ. 2003. Вип. 20. С. 50–59.

REFERENCES

1. *Shteinle O.* (2009) Nomenclatura v systemi vlady URSS druhoyi polovyny 1940-kh – pochatku 1950-kh rokiv. “Nomenclature in the System of Power of the USSR in the Second Half of the 1940th – Early 1950th”. Scientific Proceedings of the I.F. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies. Iss. 43. P. 262–273 [in Ukrainian].
2. *Vasylyev V.Yu.* (2008) Dynamika dyktatury: stosunki “tsentr-subtsentr” vlady v radianskii upravlinskii systemi v USSR–URSS (20–30-ti rr. XX st.). “Dynamics of Dictatorship: Relations between the Center-Sub-Center of Power in the Soviet Administrative System in the USSR-URSS

(20-30th of the XX century). Scientific works of the History Department of Zaporizhzhia State University. Iss. XXIII. P. 190–200 [in Ukrainian].

3. *Petrovichev N.A., Kuzmin N.F., Petrenko F.F.* and others (1981) *Partiynoye stroitelstvo*. “Party Building”: manual. M.: Politizdat. 511 p. [in Russian].

4. *Tantsyura V.I.* (2008) *Politychna istoriia Ukrainy*. “The Political History of Ukraine”: manual. K.: Akademvidav. 552 p. [in Ukrainian].

5. *Doroshko M.S.* (1994) *Partiino-derzhavna nomenklatura v Ukraini: kryterii doboru, dzherela formuvannia ta mekhanizm utvorennia (1919–1927)*. “Party and State Nomenclature in Ukraine: Selection Criteria, Sources and Mechanism of Formation (1919–1927)”. *Problems of Ukrainian History: Facts, Judgments, Searches*. Vol. 3. P. 32–39 [in Ukrainian].

6. *Sabluk S.A.* (2016) *Kryminalno-pravova protydiia zlochynnosti v Ukraini u 1922 – 1960 rr.* “Criminal Legal Counteraction to Crime in Ukraine in 1922–1960”. Cherkasy: Publisher FOP Hordiienko Ye.I. 414 p. [in Ukrainian].

7. *Doroshko M.* (2004) *Kompartino-derzhavna nomenklatura USRR u 20–30-ti roky XX stolittia: sotsioistorychnyi analiz*. “The Communist and State Nomenclature of the USSR in the 20–30th of the 20th Century: Sociohistorical Analysis”: monograph. K.: Publishing Centr “Kyiv University”. 154 p. [in Ukrainian].

8. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 16. Case 85 [in Ukrainian].

9. *Voslensky M.S.* (1991) *Nomenklatura. Gospodstvuyushchii klass Sovetskogo Soyuza*. “Nomenclature. The Ruling Class of the Soviet Union”. M.: Soviet Russia: MP “Oktiabr”. 624 p. [in Russian].

10. *Doroshko M.S.* (2011) *Sotsialno-politychnyi portret kerivnoi verkhivky Radianskoi Ukrainy 20–30-kh rokiv XX stolittia*. “Socio-Political Portrait of the Leading Leaders of Soviet Ukraine in the 20-30th of the XX Century”. *Scientific Journal of M.P. Drahomanov NPU*. 2011. Iss. 8. P. 14–20 [in Ukrainian].

11. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 2099 [in Ukrainian].

12. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 2218 [in Ukrainian].

13. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 2989 [in Ukrainian].

14. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 3186 [in Ukrainian].

15. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 2804 [in Ukrainian].

16. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 5481 [in Ukrainian].

17. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 5487 [in Ukrainian].

18. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 5491 [in Ukrainian].

19. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 7171 [in Ukrainian].

20. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine: Guide / authors-compilers: B. Ivanenko, O. Bazhan, A. Kentii and others. K., 2001. 495 p. [in Ukrainian].

21. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 1278 [in Ukrainian].

22. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 1690 [in Ukrainian].

23. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 20. Case 1798 [in Ukrainian].

24. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 22. Case 10 [in Ukrainian].

25. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 22. Case 117 [in Ukrainian].

26. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 22. Case 119 [in Ukrainian].

27. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 22. Case 120 [in Ukrainian].

28. Central State Archives of Public Organizations of Ukraine. F. 1. Descr. 22. Case 84 [in Ukrainian].

29. *Doroshko, M.* (2003) Orhany VUChK-GPU-NKVD u zdiisnenni kontroliu nad kompartiino-derzhavnoiu nomenklaturoiu USRR u 1920–1930-ti roku. “Bodies of VUChK-GPU-NKVD in Exercising Control over the Communist State Nomenclature of the Ukrainian SSR in the 1920s and 1930s”. From the archives of VUChK-GPU-NKVD-KGB. Issue 20. P. 50–59 [in Ukrainian].

UDC 343:94(477) “1922/1960”

Sabluk Serhii,

Doctor of Juridical Sciences, Associate Professor,
Judge of City Court,
Vinnytsia, Ukraine

MATERIALS OF THE SOVIET PARTY-ADMINISTRATIVE BODIES AS A SOURCE OF THE HISTORY OF COUNTERACTION TO CRIME IN UKRAINE

Scientific paper classifies and analyzes the documents of the governing bodies of the Communist Party in Ukraine regarding their use in historical and legal studies. Priority is given to law enforcement documents.

In this aspect, the “polycratic” nature of the Soviet dictatorship is emphasized. That is, administrative functions were exercised by both party, Soviet bodies, and governmental apparatus. Thus, the documents of the ruling party are not only an invaluable source for the study of political history, but also for the history of the state and the law of Ukraine. The relevant documentary is stored in both central and regional state archives. At the same time, the materials of the Central State Archive of Public Associations of Ukraine are of the greatest interest for the historian of law. Their study allows us to understand not only the law specificity, but also the mechanism of formation of rulemaking in the USSR. First and foremost, these are the documents and materials of the KP (b) U-KPU Party Leadership Fund, which stores various materials with available data on both the number of crimes committed and proposals to improve crime counteraction and evaluate the achieved results.

First of all, these are the normative documents and their draft laws, the laws of the USSR and the URSR, the Codes of the USSR, the resolutions of the federal and republican governments, decisions, orders of ministries and government departments, etc. Extremely interesting material is also contained in the so-called “secret” and “separate folders” of the Central Committee, clearly demonstrating the conditions of decision-making in the sphere of crime control and allowing us to find out the mechanism of party leadership of law enforcement activities, its forms and methods.

© Sabluk Serhii, 2019

But most of the information is contained in the records of party, Soviet, public bodies, which provide statistical information, summaries, information or instructions of various levels.

Thus, for the systematization of the materials of party bodies of the USSR in Ukraine, the most appropriate is the nominal-nomenclature principle, according to which we can distinguish: regulatory and administrative, information and analytical, statistical, principle of reporting documents, materials of party control and rulemaking. They allow us to study comprehensively the history of state and law of Ukraine in the 1920s–early 1990s.

Keywords: Communist Party, law enforcement, totalitarianism, Central Committee, source study.

Отримано: 21.08.2019